

ŁUKASZ LIBOWSKI

IUBILEMUS SALVATORI. O POEZJI LITURGICZNEJ
ADAMA ZE ŚW. WIKTORA
(WSTĘP REDAKTORSKI)

W początkowym rozdziale swojego pierwszorzędnego opracowania *Europäische Literatur und lateinisches Mittelalter* z 1948 roku, objaśniając, jak jego zdaniem pojmować należy rzeczywistość literatury europejskiej, wielki Ernst Robert Curtius napisał:

Literatura europejska jest współczesna kulturze europejskiej, bo współżyje z nią w okresie ok. dwudziestu sześciu stuleci (licząc od Homera do Goethego). (...) Żaden okres literatury europejskiej nie jest znany tak słabo jak literatura łacińska wczesnego i dojrzałego średniowiecza. (...) Mógł słusznie napisać Troeltsch w r. 1922: „Kultura wieków średnich wciąż oczekuje na przedstawienie” (*Der Historismus*, 767). Nadal pozostaje to prawdą. Kultura wieków średnich ciągle nie może doczekać się całościowego przedstawienia, ponieważ nikt dokładnie nie przestudiował jej literatury łacińskiej. W tym więc sensie średniowiecze pozostaje wiekiem „ciemności”, tak jak – niesłusznie – wydawało się ono „ciemne” humanistom włoskim. Z tego również powodu wszelkie rozważania historyczne nad literaturą europejską muszą się rozpocząć od jej okresu najbardziej niejasnego¹.

Odnosnie do zacytowanego fragmentu studium *Europäische Literatur*, mając na względzie treści pomieszczone poniżej, wypada tutaj dwie wskazać na dwie obserwacje. Po pierwsze, Curtius zestawia ze sobą dwie rzeczywistości, mianowicie kulturę i literaturę europejską, uzmysławiając w ten sposób swojemu

---

ŁUKASZ LIBOWSKI – Wydział Teologiczny i Wydział Lekarski Uniwersytetu Opolskiego; adres do korespondencji: plac Kopernika 11a, 45-040 Opole; e-mail: lukasz.damian.libowski@gmail.com; ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6175-0823>.

¹ E.R. Curtius, *Literatura europejska i łacińskie średniowiecze*, tłum. i opr. Andrzej Borkowski (Kraków: Universitas, 2009), s. 17-19.

czytelnikowi, że kultura i literatura Europy są ściśle związane i że jedna bez drugiej nie może zostać zrozumiana. Kto zatem pragnie zgłębić kulturę europejską, zmuszony jest, przekonuje Curtius, zgłębić sprzężoną z nią literaturę, co, gdy chodzi o dziedzinę badań, oznacza, że studia kulturoznawcze, których przedmiotem jest kultura Europy, nieodzownie związane są ze studiami literaturoznawczymi, dotyczącymi europejskiego piśmiennictwa. Kwestia druga, która w tym miejscu zostać musi uwypuklona, przedstawia się następująco. Curtius stwierdza, że fenomenem domagającym się czym prędzej bacznej uwagi historyków jest literatura łacińska średniowiecza, która w niewielkim tylko zakresie została dotychczas przebadana.

Dlatego z nieskrywaną satysfakcją przekazuję szanownym czytelnikom niniejszy numer „Roczników Kulturoznawczych”, pierwszy za 2025 rok. Jest to numer wyjątkowy, jako że w całości, w odpowiedzi niejako na diagnozy i wskazania Curtiusa, poświęcony właśnie literaturze wieków średnich, dokładniej: jest to numer poświęcony poezji liturgicznej Adama ze św. Wiktora. Ma zatem ów numer charakter monograficzny, co jest tym cenniejsze, że opracowań dotyczących utworów skomponowanych w XII wieku przez jednego z najważniejszych przedstawicieli szkoły wiktoryńskiej² dostępnych jest na chwilę obecną nie za wiele³. Oczywiście fakt, że niniejsze wydanie „Roczników Kulturoznawczych”

² Na temat szkoły wiktoryńskiej zob. *L'abbaye parisienne de Saint-Victor au Moyen Âge. Communications présentées au XIIIe colloque d'humanisme médiéval de Paris (1986-1988)*, red. Jean Longère (Paris–Turnhout: Brepols, 1991); *L'école de Saint-Victor de Paris. Influence et rayonnement du Moyen Âge à l'époque moderne*, red. Dominique Poirel (Paris–Turnhout: Brepols, 2010); *A Companion to the Abbey of Saint Victor in Paris*, red. Hugh Feiss i Juliet Mousseau (Leiden–Boston: Brill, 2017); „*Omnium expetendorum prima est sapientia*”. *Studies on Victorine Thought and Influence*, red. Dominique Poirel, Marcin Jan Janecki, Wanda Bajor i Michał Buraczewski (Turnhout: Brepols, 2021), w tej publikacji zwł. Dominique POIREL, „Qu'est-ce que Saint-Victor?”, 487-511; Dominique POIREL, „Przechadzając się po krążgankach u św. Wiktora... Prolog”, tłum. Marcin Jan Janecki, w: *Mądrość wiktorynów. Z kultury intelektualnej szkoły św. Wiktora*, red. Wanda Bajor, Marcin Jan Janecki, Łukasz Libowski i Dominique Poirel (Kęty 2024) (w druku); Dominique POIREL, „Wprowadzenie do filozofii wiktoryńskiej”, tłum. Marcin Jan Janecki, w: *Mądrość wiktorynów. Z kultury intelektualnej szkoły św. Wiktora*, red. Wanda Bajor, Marcin Jan Janecki, Łukasz Libowski i Dominique Poirel (Kęty 2024) (w druku).

³ Zob. bibliografię: ADAM ZE ŚWIĘTEGO WIKTORA. *Sekwencje*, tłum. Tadeusz Gacia, Łukasz Libowski, Marta Helena Nowak, Agnieszka Strycharczuk, Adam Wilczyński i Piotr Wilk, red. Łukasz Libowski i Agnieszka Strycharczuk (Lublin: Wydawnictwo Academicon, 2023), 307-313. Zob. ponadto: ŁUKASZ LIBOWSKI, „«Ze zmartwychwstającym Panem wszystko wespół zmartwychwstaje». Kąpiel paschalna (tekst o sekwencji XVII *Mundi renovatio*)”, *Nowiny Raciborskie* 31, nr 14 (2023): 10-11; ŁUKASZ LIBOWSKI, „«Multa in his omnibus latent profunda misteria». Hugo-na, Ryszarda i Adama ze św. Wiktora rozumienie budynku kościelnego”, *Teka Komisji Historycznej Towarzystwa Naukowego KUL* 6, nr 5 (2024): 147-176; ŁUKASZ LIBOWSKI, „«Ars Dei laudes

stanowi swoistą monografię, znajduje odzwierciedlenie w publikowanych artykułach. Najwyraźniej przejawia się on chyba w tym, że w zasadzie pomija się w nich nawet najzwięźlejszą prezentację osoby i dzieła Adama, tak przecież użyteczną dla wszystkich, którzy z autorem tym i jego spuścizną piśmienniczą spotykają się po raz pierwszy. Stąd też kilka zdań o Adamie i o poezji, która po nim pozostała, chciałbym w tym miejscu zaproponować, w przypisach wskazując także bibliografię, która przy bliższym zapoznawaniu się z tym twórcą i jego dziełem może okazać się pomocna.

Przyjmuje się obecnie, że Adam ze św. Wiktora żył i tworzył w pierwszej połowie XII stulecia. Jako rok jego śmierci najczęściej wskazuje się w literaturze przedmiotu, szacunkowo oczywiście, 1146 rok⁴. Analizując dostępne paryskie rękopisy muzyczne oraz stosowne notatki w paryskich kartularzach i nekrologach, historycy ustalili, przy czym największe zasługi w tych ustaleniach ma Margot Elsbeth Fassler⁵, że Adam należał najpierw do kanonii działającej przy paryskiej Notre-Dame. Wiadomo z całą pewnością, że w 1098 roku był w kościele Maryi Panny subdiakonem i że w 1107 roku piastował tam urząd pierwszego śpiewaka w chórze, kapelmistrza bądź dyrygenta, ponieważ w dokumencie datowanym na ten rok nazwano go *praecentor*.

W 1133 albo 1134 roku przeniósł się do znajdującego się wówczas pod Paryżem opactwa św. Wiktora, wstępując tam w szranki kanoników kształtujących życie i funkcjonowanie swojej wspólnoty w oparciu o regułę św. Augustyna. Te przenosiny miały przynajmniej trzy powody. Po pierwsze, będąc jeszcze kanonikiem przy kościele Maryi Panny, za pośrednictwem Stefana z Senlis, biskupa Paryża i opiekuna opactwa św. Wiktora, Adam przekazał wiktorynom swoją prebendę. Tłem dla tego przekazu był spór Stefana z Senlis ze Stefanem z Garland, kanclerzem króla Ludwika VI Grubego i archidiakonem w katedrze Notre-Dame. Po drugie, fiaskiem zakończyły się próby zreformowania kanonii przy kościele Maryi Panny w duchu reguły sporządzonej przez św. Augustyna, której to reformy Adam był wielkim zwolennikiem. Po trzecie zaś – kto wie, czy nie byłaby

---

decantandi». Una exposición de la teoría del canto litúrgico contenida en la secuencia «Ex radice caritatis» de Adán de San Víctor”, tłum. Marcin Jan Janecki, w: *Mirar hoy lo estético en la Edad Media. Estudios sobre la belleza*, red. Victor Manuel Tirado San Juan, Marcin Jan Janecki, David Torrijos-Castrillejo i Wanda Bajor (Turnhout 2024) (w druku).

⁴ Na temat Adama i jego dzieła zob. Łukasz LIBOWSKI, „Adam ze św. Wiktora. «Egregius versificator»”, w: *Mądrość wiktorynów* (w druku); Agnieszka Strycharczuk, „Adam ze św. Wiktora i jego dorobek poetycki”, w: *Adam ze Świętego Wiktora. Sekwencje*, tłum. Tadeusz Gacia, Łukasz Libowski, Marta Helena Nowak, Agnieszka Strycharczuk, Adam Wilczyński i Piotr Wilk, red. Łukasz Libowski i Agnieszka Strycharczuk (Lublin: Wydawnictwo Academicon, 2023), 21-34.

⁵ Zob. Margot E. FASSLER, „Who Was Adam of St Victor? The Evidence of the Sequence Manuscripts”, *Journal of the American Musicological Society* 37, nr 2 (1984): 233-269.

to kwestia w tym kontekście najistotniejsza, bo najgłębsza – Adam, bardzo możliwe, że będąc uczniem charyzmatycznego Hugona ze św. Wiktora, przez wiele lat fascynował się poglądami wiktorynów na Boga, świat i człowieka, uznając za swoje wiktoryńskie ideały teoretyczno-praktyczne.

Domeną Adama była muzyka. Najprawdopodobniej śpiewał, dyrygował i kierował zespołami śpiewaczymi lub scholami oraz komponował i pisał teksty. W swojej twórczości literackiej inspirował się myślą dwóch największych, bodaj najznamienszych wiktorynów: wspomnianego już Hugona oraz jego ucznia, który który – wszystko na to wskazuje – był jego kolegą ze szkolnej ławy, Ryszarda ze św. Wiktora. Stąd powtarza się, że to, co Hugon i Ryszard powiedzieli w swoich traktatach prozą, Adam, utalentowany wierszopis, ubrał w formę poetycką. Spuścizna literacka Adama zatem to poezja, ściślej – utwory będące integralnym elementem liturgii, przeznaczone do śpiewania w czasie Mszy. Chodzi mianowicie o sekwencje, które wykonywano w średniowieczu, inaczej niż współcześnie, po aklamacji *Alleluja*, a przed odczytaniem Ewangelii, co związane było z genezą tegoż gatunku – wyewoluował on wszakże z kunsztownej, muzycznie wyrafinowanej melizmy, jaka z upływem czasu uwieńczyła śpiew *Alleluja*, kiedy celem lepszego utrwalenia jej przebiegu w pamięci zaczęto podstawiać do niej tekst⁶.

Jaka jest, mówiąc najogólniej, treść skomponowanych przez Adama sekwencji? Ponieważ, zgodnie z przyjętym zwyczajem, każda przyporządkowana jest do konkretnego dnia roku liturgicznego, tj. do konkretnego obchodu, wspomnienia bądź święta, stanowi wprowadzenie lub swoisty komentarz do tajemnicy tego konkretnego dnia. To będące sekwencją wprowadzenie lub komentarz w formie sekwencji do tajemnicy danego dnia roku liturgicznego jest natury teologicznej, dlatego Marcin Jan Janecki twórczość Adama pięknie nazwał, co, jak się wydaje, warto propagować, teologią śpiewaną⁷. Owo teologiczne wprowadzenie, ów teologiczny komentarz do konkretnego liturgicznego obchodu może mieć jednak,

---

⁶ Odsyłam w tym już momencie do publikowanego w niniejszym numerze „Roczników Kulturoznawczych” artykułu Czesława Grajewskiego. Zob. ponadto: Jerzy WORONCZAK, „Tropy i sekwencje w literaturze polskiej do połowy XVI wieku”, *Pamiętnik Literacki* 43, nr 1-2 (1952): 335-374; Piotr WIŚNIEWSKI, „Sekwencje mszalne – jedna z klasycznych form śpiewów postgregoriańskich”, *Teologia i człowiek* 20 (2012): 141-153.

⁷ 14 czerwca 2024 roku w ramach konferencji „*Jubilemus Salvatori*”. *Wokół poezji liturgicznej Adama ze św. Wiktora*, o której będzie jeszcze niżej mowa, Marcin Jan Janecki wygłosił wykład zatytułowany następująco: „*Quam dilecta tabernacula... quam decora fundamenta...*”. *Architektura sakralna i liturgia wiktoryńska jako przestrzeń rezonansowa śpiewanej teologii Adama ze św. Wiktora w XII stuleciu*. Zob. *Informator akademicki 2024/2025. Wydanie jubileuszowe*, opr. Janusz Podzielnny, Mateusz Rafał Potoczny i Leon Swoboda (Opole: Wydział Teologiczny Uniwersytetu Opolskiego, 2024), 64.

jak się okazuje, różny charakter. Raz bowiem, przykładowo, jest to parafraza tekstu biblijnego dostarczającego informacji o ewokowanym w liturgii wydarzeniu z historii zbawienia⁸, innym razem opowieść o konsekwencjach tegoż zbawczego wydarzenia dla ludzkości i świata⁹, jeszcze innym razem wykład dogmatyczny¹⁰ albo narracja o życiu, sposobie męczeńskiej śmierci, a także cudach świętego lub świętej¹¹.

Obecnie zwykło się uważać – choć kwestia ta jest wciąż jeszcze przez badaczy dyskutowana – że Adam ułożył około pięćdziesięciu sekwencji. Sporządzona przez Jeana Grosfilliera edycja tychże sekwencji, dostarczająca również ich francuskiego przekładu, wydana w 2008 roku w Brepolsie jako XX tom serii Bibliotheca Victorina, w studiach nad literacką spuścizną Adamową uznawana dziś za podstawową, przypisuje mu autorstwo pięćdziesięciu trzech wierszy, dołączając do nich dwa suplementowe, nie-Adamowe¹². Wydanie angielskie tych sekwencji z 2013 roku, bazujące na pracy nie Grosfilliera, ale Clemensa Blume'a i Henry'ego Martyna Bannistera, opublikowanej mniej więcej sto lat wcześniej, w 1915 i 1922 roku, w ramach wielkiego projektu *Analecta Hymnica Medii Aevi* jako jego tomy LIV i LV¹³, liczy czterdzieści siedem utworów¹⁴. Z kolei oparte na publikacji Grosfilliera wydanie polskie z 2023 roku liczy pięćdziesiąt osiem liryków¹⁵, ponieważ włączono w nie również te kompozycje, co do których Hugh Feiss jest przekonany, że mogły wyjść spod pióra Adama¹⁶.

***

---

⁸ Zob. np. sekwencja XXXII *Laetabundi iubilemus* na Przemienienie Pańskie (ADAM ZE ŚW. WIKTORA, *Sekwencje*, 185-189; w ramach całego niniejszego wstępu redaktorskiego, tak w tekście głównym, jak w przypisach, numery sekwencji oraz ich incipity podaję za tą edycją).

⁹ Zob. np. sekwencja XVII *Mundi renovatio* na oktawę Uroczystości Zmartwychwstania Pańskiego (ADAM ZE ŚW. WIKTORA, *Sekwencje*, 115-116).

¹⁰ Zob. np. sekwencja XXIII *Profitentes unitatem* na Uroczystość Trójcy Przenajświętszej (ADAM ZE ŚW. WIKTORA, *Sekwencje*, 141-144).

¹¹ Zob. np. sekwencja II *Heri mundus exultavit* na wspomnienie św. Szczepana (ADAM ZE ŚW. WIKTORA, *Sekwencje*, 53-57).

¹² Jean GROSFILLIER, *Les séquences d'Adam de Saint-Victor. Étude littéraire (poétique et rhétorique), textes et traductions, commentaires* (Turnhout: Brepols, 2008).

¹³ Clemens BLUME i Henry M. BANNISTER, *Liturgische Prosen des Übergangsstiles und der zweiten Epoche: insbesondere die dem Adam von Sanct Victor zugeschrieben* (Leipzig: Reiland, 1915); Clemens BLUME, *Liturgische Prosen zweiter Epoche auf Feste der Heiligen nebst einem Anhang: Hymnodie des Gelderlandes und des Haarlemer Gebietes* (Leipzig: Reiland, 1922).

¹⁴ Juliet MOUSSEAU, *Adam of Saint-Victor. Sequences* (Paris–Leuven–Walpole: Peeters, 2013).

¹⁵ ADAM ZE ŚW. WIKTORA, *Sekwencje*.

¹⁶ *On Love. A Selection of Works of Hugh, Adam, Achard, Richard, and Godfrey of St Victor*, red. Hugh Feiss (New York: New City Press, 2012), 71, przyp. 196.

Przedmiotem niemal wszystkich prezentowanych na łamach niniejszego wydania „Roczników Kulturoznawczych” badań są właśnie sekwencje Adama. W każdym artykule analizowany jest jakiś ich aspekt, przygląda się im pod pewnym kątem, dlatego też uznać można ten numer czasopisma z jednej strony za pokłosie prac sprzed dwóch lat, których efektem był przekład Adamowych sekwencji na język polski, z drugiej strony za naturalną kontynuację tamtych prac, za ich, oczywiście tylko częściowe, dopełnienie.

Zeszyt otwiera wnikliwe studium „*Et totius Trinitatis/ nobile triclinium*”. *Fortune et sens d’un distique d’Adam de Saint-Victor* Dominique’a Poirela, wybitnego znawcy tekstów wiktoryńskich, ich krytycznego wydawcy. Autor koncentruje się na dwóch wersach sekwencji XXXIX *Salve mater Salvatoris/ vas*, które, wyrwane z pierwotnego kontekstu, odegrały ogromną rolę w rozwoju średniowiecznej myśli mariologicznej. Poirel objaśnia, jak ów dwuwiersz rozumiał Adam i jak rozumiano go później, poczynając od końca XII wieku.

W artykule *On the philosophical poetics of light in the sequences of Adam of St Victor* Antonio Sordillo przygląda się sposobowi, w jaki Adam operuje w swojej twórczości licznymi terminami odnoszącymi się do rzeczywistości światła, która jest dla niego obrazem rzeczywistości boskiej. Autor wnioskuje, że dla Adama, poety i teologa, światło jest *par excellence* sakramentem: „Światło jest pierwszym stworzeniem Boga, dlatego jest to rzeczywistość widzialna, najodpowiedniejsza do tego, by przywoływać rzeczywistość niewidzialną, ponieważ jest pierwszym, bezpośrednim i doskonałym połączeniem między porządkiem fizycznym a metafizycznym”¹⁷.

Tadeusz Gacia – autor w zeszłym roku opublikowanego polskiego przekładu czterdziestu trzech z obszernego ich zbioru wybranych sekwencji¹⁸ – w pracy *Motywy przewodnie w sekwencjach wielkanocnych Adama ze św. Wiktora* wyodrębnia i skrupulatnie omawia obrazy najczęściej powtarzające się w siedmiu Adamowych sekwencjach na okres wielkanocny. Klasyfikuje te obrazy w cztery grupy: (1) motyw światła, dnia i poranka, (2) wiosny, (3) walki i zwycięstwa, (4) motyw alegorycznie interpretowanych postaci i wydarzeń starotestamentowych. Osadza je też w kontekście obrazowania występującego w innych przedtrydenckich sekwencjach na Uroczystość Zmartwychwstania Pańskiego.

Michał Ludewicz w tekście „*Hostis fraudulentus*”, „*serpens dirus*”, „*suggestor sceleris*”. *Przeciwnik ludzkiego zbawienia w sekwencjach Adama ze św. Wiktora* rekonstruuje, jak w poezji Adamowej przedstawione zostały zmagania ludzkie z uosobionym złem. Zaznacza, że te rozważania odnoszą się do pobocznego

¹⁷ Tłum. własne.

¹⁸ TADEUSZ GACIA, *Sequentiae – pia dictamina – cantiones. Przybliżenia z poezji średniowiecznej* (Kielce: Wydawnictwo Jedność, 2024). Przekład sekwencji znajduje się na s. 15-76.

z obecnych w dziele Adama wątków, ściśle zresztą związanego z wątkiem, który ukazuje Chrystusa jako zbawiciela człowieka, a świętych jako jego wspomożycieli na drodze do zbawienia.

Mateusz Włosiński interesuje się w swoim studium „*Gdzież jest, o śmierci, twoje zwycięstwo?*”. Motyw śmierci w sekwencjach Adama ze św. Wiktora Adamową teologią śmierci. Bada fragmenty liryki Adama, w których pojawia się rzeczownik *mors*. Konkluduje, że u analizowanego autora „śmierć nie jest dramatycznym końcem”, ale „pełnym napięcia momentem, w którym łaska Boża, w którym sam Bóg objawia swoją siłę i determinację, by wyrwać człowieka z niewoli ku swobodzie życia wiecznego”¹⁹.

Michał Łukaszczyk napisał artykuł *Obrazy męczeństwa w sekwencjach Adama ze św. Wiktora*. Omówiwszy, jak najpierw starożytni, a potem średniowieczni chrześcijanie rozumieli męczeństwo, analizuje sporządzone przez Adama opisy męczeńskich śmierci samego Chrystusa, Apostołów oraz Szczepana, Tomasza Becketa, Agnieszki, Wincentego, Wiktora, Wawrzyńca, Jana Chrzciciela, Leodegeriusza, Dionizego i Katarzyny, wyliczając elementy tych opisów, które zasługują na szczególną uwagę.

Zagadnieniem męczeństwa zajęła się również Agnieszka Strycharczuk. Jej opracowanie tego tematu, opatrzone tytułem „*In divinis laudibus*”. *Męczeństwo jako liturgia – średniowieczne sekwencje o św. Wawrzyńcu*, różni się jednak od ujęcia zaproponowanego przez Łukaszczyka. Mowa jest w nim nie tylko o Adamowej sekwencji XXXIII *Prunis datum admiremur* ku czci Wawrzyńca, ale także o dziewięciu innych poświęconych pamięci tego świętego, które znajdują się w *Analecta Hymnica Medii Aevi*. Zaprezentowawszy te utwory, Strycharczuk, i to jest główny punkt jej wyводу, wskazuje, że opisywany przez te utwory akt Wawrzyńcowego męczeństwa daje się rozumieć jako akt liturgiczny.

Krzysztof Fejkiel w pracy *Sekwencja „Rex Salomon fecit templum” wyrazem mistagogii wiktoryńskiej* pozostaje w kręgu problematyki liturgicznej. Pisze, że kategoria mistagogii, a więc wtajemniczenia, jest jedną z istotniejszych dla zrozumienia sposobu myślenia wiktorynów i że skomponowane przez Adama sekwencje mają walor mistagogiczny, a więc służą mistagogii, co ukazuje poprzez szczegółową analizę sekwencji XXV *Rex Salomon fecit templum* na oktawę poświęcenia kościoła.

Wanda Bajor, od lat zafascynowana estetyką kanoników z podparyskiego opactwa św. Wiktora i tę estetykę zgłębiająca²⁰, w artykule *Reflections of*

¹⁹ Tłum. własne.

²⁰ Wanda BAJOR, „«Zbawcze piękno» w teorii estetycznej wiktorynów”, *Roczniki Kulturoznawcze* 3 (2012), 67-81 (przedruk pod tym samym tytułem w: *Mądrość wiktorynów*, w druku); Wanda BAJOR, „«Pulchrum esse». The role of beauty in the educational programme of the Parisian St Victor School”, *Argument* 12, nr 2 (2022): 293-309.

Victorine aesthetics in Adam of St Victor's sequences obserwuje, jak głęboko ta estetyka jest obecna, jak wspaniale odzwierciedla się ona w literackiej spuściźnie Adamowej. Swoją refleksję zamyka słowami, w których zdradza, co fascynuje ją w fenomenie wiktorynów: „To niezwykle, że tak wielu należących do tej kanonicznej społeczności myślicieli i autorów, pochodzących z różnych narodów i reprezentujących odmienne poglądy w wielu dziedzinach, stanowiło harmonijną wspólnotę życia i jednocześnie tworzyło spójną szkołę myśli”²¹.

Dwa ostatnie teksty umieszczone w tym zeszycie „Roczników Kulturoznawczych” zostały napisane przez muzykologów, dlatego też mają muzykologiczny charakter. Autorem tekstu pierwszego, noszącego tytuł *Umuzycznienie niektórych sekwencji Adama ze św. Wiktora występujących na terenie Polski*, jest Dorian Figołuszka. Badania nawiązują do studiów prowadzonych przed wielu laty przez Jerzego Pikulika²². Do podanej przez Pikulika listy trzynastu sekwencji Adamowych występujących w polskich rękopisach muzycznych Figołuszka postuluje dodanie sześciu kolejnych. Jednocześnie, co niezmiernie ciekawe, proponuje autorską adaptację muzyczną sekwencji Adama XXI *Qui procedis ab utroque* na oktawę Uroczystości Zesłania Ducha Świętego w tłumaczeniu Jadwigi Gamskiej-Łępickiej²³.

Drugi z owych tekstów muzykologicznych zechciał ułożyć Czesław Grajewski, nadając mu tytuł *O sekwencji dla niewtajemniczonych*. Artykuł ów pomyślany został jako wręcz szkolne naświetlenie problemu sekwencji i jako taki adresowany jest do wszystkich tych, zwłaszcza niemuzykologów, którzy z gatunkiem, jakim jest sekwencja, spotykają się po raz pierwszy. Lektura tej z polotem zredagowanej opowieści o narzędziu mnemotechnicznym, który dał początek nowej formie poetyckiej, a wkrótce również i muzycznej, powinna być obowiązkowa dla każdego, kto przystępuje do studiów dotyczących liturgicznej liryki Adamowej.

***

Zaprezentowawszy pokrótce zawartość niniejszego zbioru tekstów, pragnę zaznaczyć, że zbiór ten nigdy by nie ujrzał światła dziennego, gdyby nie konferencja „*Iubilemus Salvatori*”. *Wokół poezji liturgicznej Adama ze*

²¹ Tłum. własne.

²² Zob. Jerzy PIKULIK, „Sekwencje Adama z St Victor w Paryżu w polskich rękopisach muzycznych”, *Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne* 20 (1970): 163-177.

²³ Oto namiar na tekst wykorzystanego przekładu: *Hymny średniowieczne*, tłum. Jadwiga Gamska-Łempicka (Lwów: Filomata, 1934), 178-183.

św. Wiktora, którą 14 czerwca 2024 roku na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Opolskiego zorganizowały trzy podmioty, mianowicie Societas Victorina Polonica, Ośrodek Historii Kultury w Średniowieczu funkcjonujący przy Wydziale Filozofii Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II oraz Wydział Teologiczny Uniwersytetu Opolskiego²⁴. Można więc uznać przedkładaną kolekcję tekstów za szczęśliwy owoc tej konferencji, choć odnotować trzeba, że nie wszyscy prelegenci zabierający głos w czasie sympozjum zdecydowali się oddać teksty swoich wystąpień do publikacji, o czym przesądziły różne względy. Z drugiej strony wśród autorów, którzy zechcieli napisać do niniejszego monograficznego zeszytu „Roczników Kulturoznawczych”, są i tacy, którzy w sympozjum nie mogli wziąć udziału. Jednym i drugim, tzn. tym, którzy ponad pół roku temu przyjechali do Opola z referatami, i tym, którzy przygotowali do druku teksty, a więc prelegentom i autorom, należy jak najserdeczniej podziękować za podjęty trud. Wszak bez ich zaangażowania, bez ich wysiłków badania nad dziedzictwem Adamowym nie posunęłyby się naprzód.

Na koniec pozostaje nadmienić, skąd bierze się tytuł niniejszego wstępu redaktorskiego, a zarazem całego bieżącego numeru „Roczników Kulturoznawczych”. Nie może być inaczej – autorem wyrażenia *Iubilemus Salvatoris* (‘Śpiewajmy Zbawicielowi/Wysławiajmy Zbawiciela’) jest Adam ze św. Wiktora. Wyrażenie to, jak jedno jeszcze, mianowicie *Ave Virgo singularis*²⁵, pojawia się w incipitach dwóch jego sekwencji: VI *Iubilemus Salvatoris quem* na oktawę Uroczystości Narodzenia Pańskiego²⁶ i XI *Iubilemus Salvatoris qui spem* na Święto Nawrócenia św. Pawła²⁷. Wybrano je, by jako nagłówek stanęło przed i ponad wszystkimi zgromadzonymi w tym miejscu studiami poświęconymi sekwencjom Adama, jako że znakomicie koresponduje ono z rzeczywistością sekwencji. Ta wszakże jest utworem przeznaczonym do śpiewania, w którym wypowiadający się podmiot zwraca się z modlitwą do Boga i głosi Jego chwałę oraz pomnaża Jego sławę. Ponadto jak się wydaje, pobrzmiewa w sformułowaniu tym echo zwięzłej nauki św. Pawła z Listu do Kolosan:

²⁴ Program konferencji dostępny jest w: *Informator akademicki 2024/2025*, 64-66.

²⁵ Zob. sekwencje na oktawę Uroczystości Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny: XXXIV *Ave Virgo singularis/ porta* (ADAM ZE ŚW. WIKTORA, *Sekwencje*, 197-201); XXXV *Ave Virgo singularis/ mater* (ADAM ZE ŚW. WIKTORA, *Sekwencje*, 203-206).

²⁶ Zob. sekwencja VI *Iubilemus Salvatoris/ quem* na oktawę Uroczystości Narodzenia Pańskiego (ADAM ZE ŚW. WIKTORA, *Sekwencje*, 71-73).

²⁷ Zob. sekwencja XI *Iubilemus Salvatoris/ qui spem* na Święto Nawrócenia św. Pawła (ADAM ZE ŚW. WIKTORA, *Sekwencje*, 93-94).

Verbum Christi habitet in vobis abundanter, in omni sapientia docentes et commonentes vosmetipsos psalmis, hymnis, canticis spiritalibus, in gratia cantantes in cordibus vestris Deo.

‘Słowo Chrystusa niechaj w was mieszka z całym swym bogactwem, z wszelką mądrością nauczajcie i napominajcie samych siebie przez psalmy, hymny, pieśni duchowe, w łasce śpiewając Bogu w waszych sercach’²⁸.

Tę naukę umieszczono jako motto na jednej z pierwszych stron polskiej edycji Adamowej poezji, która ukazała się niespełna dwa lata temu. Skutkiem zaś tego sformułowanie *Iubilemus Salvatori* delikatnie sugeruje, że tamto wydawnictwo i niniejszy zeszyt „Roczników Kulturoznawczych” tworzą – jak już wyżej wyartykułowano innymi słowy – swoistą całość.

---

²⁸ Kol 3,16. Tłum. własne.